

genuïnament castellà, del mateix origen que l'it. *staccare*, però resulta estrany que només s'apliqui al vestir i que no hagi significat mai 'lligar, fermar' en general. El més probable és que vingui també del cast. *taco* en el sentit de 'botó', acc. que no tinc documentada, però que és probable vista la forma dels botons antics, semblants a un taç, tasconet o soquet (cf. *BOTÓ*).

Aquesta és la doctrina que en essència ja vaig deixar assentada en el *DCEC* I, 310, i que ací amplio i aclareixo en alguns punts, tot deixant-n'hi allà de menys importants. Pel que fa a l'origen de l'it. *attaccare* i el fr. *attacher*, ja la va deixar establerta M-Lübke (*Prager Deutsche Studien*, 1908, 71ss.; *REW*, 8210).

DERIV.: *Atac* [*ataco* 'investida', 1695, Lacavalleria; *atach*, Lab. 1839]; accs. derivades de *atacar* II: «l'amo se'n va an es *parat*, deixa *s'atac*, i s'endú es furat: fer-hi ses feines», endevinalla menorquina (Camps-Merc., *Folkl.* I, 259, 270); nàut. 'puntalet en una barca, però fix, no provisional per apuntalar, sinó ja posat prèviament per donar més solidesa a una peça de la borda', etc. (St. Pol de Mar, 1928); *contraatac*, *contraatacar*. *Atacador* 'instrument per pitjar una cosa contra una altra' [en artilleria, 1640; per a tota arma de foc, Belv.], 'atacant'. *Atacant*, *atacable*; *atacament*; *atacada*. *Ataquinar-se* 'atacar-se, atipar-se fort': «mentres jo roncava com un benèit, vatos estàveu *ataquant-vos* de blat, tan gustós i tan... barato», Vergés i Paulí (*Espurnes* v, 16); *atarguinador* (doc. de 1373: «dos cartrons *atarguinadors* plens d'all's», Miret S., *Templ-Hosp.*, p. 556), sembla ser degut a un encreuament de l'anterior amb *targa* o amb una variant de l'arabisme *TARQUIM*. Altre encreuament, amb *atapeir*: V. d'Aneu *atacair*.

Destacar, en part és derivat de *estacar* (*AlcM* I; l'ús en Andreu Febrer no es pot comptar com a català). La història i explicació de les altres acc., no cal repetir-la del *DCEC*; *destacament* en sentit militar ja apareix en Lacav. i en un romanç vigatà de l'època bandoleresca: «a las nou horas de nit / el *destacament* marxava: / se'n van dret al Colom Gros, / al terme de Roda estava» (versions de l'Esquirol i de Vallfogona de Ripoll, Milà, *Romllo.*, 82.6 i ja en l'edició de 1853).

Ataconada, *ataconador*, *ataconament*, *ataconar*, V. *tacó* *Atalaia*, *atalaiar*, *atalaiar*, V. *talaia* *Atalar* 'assolar', V. *talar*

ATALAR, 'enganxar els animals a un carruatge' del fr. *atteler* id., que es creu provinent del ll. *PROTELUM* 'tir de bous o de cavalleries', amb canvi de prefix. És mot dialectal de la Catalunya francesa i d'alguna vall pirinenca.

ATALBAR, 'estabornir, atabalar, deixar ensopit', mot dialectal valencià i occidental, derivat de l'àrab *talb* 'pèrdua, dany, ruïna'. □ 1.ª doc.: una vegada *atovar*, mj. S. xv (*Curial*); *atalbar*, 1891 (MGadea).

Caldría repetir ací íntegrament l'etimologia i exposició lexical que vaig donar d'aquest mot en el *BDC* xxiv, 1937, 65, 287-8, amb molt pocs detalls afegits en el *DCEC* I, 321-2. Però com que això ha estat reproduït en *EntreDlle.* III, 150-1, on ara és molt accessible, més valdrà simplement remetre-hi. Hi afegeixo algun detall. La forma *atovar* del *Curial* i de l'aragonès i murcià és deguda alhora a una reducció fonètica (cf. *empomar* < *PALMARE*, Urgell *ascofar* < *escalçar*, *BDLC* VI, 272) i a la influència de *tou*, *estovar*. Entenc que no és usual a València i l'Horta, però sí molt estès per la major parte del Regne: Ga. Girona el dona com a propi del Baix Maestrat i Plana per a «capitambar, pasmar, atordir» i la frase *fa un sol que atalba*, que ell dóna com a exemple, l'he sentida jo conversant vora l'extrem Sud, a la Vall de Guadalest (a Benimantell, pronunciada amb *b* bilabial, 1963). Del mateix mot *ataubar* deu ser alteració *ataumegar* (l. *ataumégen*) que per a 'apallissar, donar una tunda' (diuen també *donar un tòu*) vaig sentir a l'Alt Pallars (Joan Lluís, 1962) i ho confirma Pol a la Vall d'Àneu (p. 10): sembla que és fruit d'un encreuament amb *estomacar*.

²⁵ *Ataleiar*, *ataleons*, V. *taleia* *Atalentament*, *atalentar*, -*tal*, V. *talent* *Atall*, *atallador*, *atallament*, *atallar*, *atallarucat*, V. *tallar* *Ataló*, *atalonar*, V. *taló* *Atalussar*, -*ussat*, V. *talús* *Atambor*, V. *tambor* *Atanàsia* [1695, Lacav.], V. *DCEC* I, 312b *Atandador*, *atandar*, V. *tanda*

ATANQUINA, hapax del *Colloqui de les Dames*, mot de forma i sentit no ben coneguts: potser una sígla *atāqia*, mal lligada en lloc d'*atanquia*,¹ i el sentit deu ser més aviat un medicament desinfectant o depuratori, que per estancar la sang, com s'ha suposat (potser cercant a les palpentes algun lligam amb aquest verb): probablement germà del cast. *atanquia* d'origen àrabic, que deriva de l'arrel àrabiga que vol dir 'netejar', veg. *DCEC* I, 313a.

¹ Noço que el *DAG*. en la cita del text imprimeix *atāquina* (per més que ho encapçalí *atanquina*), cosa que encara reforça aquesta sospita.

⁴⁵ **ATANSAR**, 'apropar' i més sovint, i des d'antic, **ATANÇAR-SE**, mot propi del català, d'origen incert o desconegut; possiblement d'un ll. vg. **ATTINCTIARE* 'provar d'atènyer, d'abastar', derivat d'**ATTINCTUS* que, jutjant per certes formes romàniques (com cat. ant. i oc. ant. *atent*, *atenta*, fr. *atteint*), funcionà com a participi d'*ATTINGERE* 'atènyer'; però per explicar la *a* catalana caldría admetre que hi hagué una alteració general, bé per acció d'*avançar* o bé per influència del fet que *ATTINGERE* era derivat del ll. **TANGERE** 'tocar, pertànyer'; la poca coherència d'alguns dels detalls fonètics i morfològics d'aquesta explicació inspira dubte considerable, però molt més greus són les objeccions que s'oposen a les altres etimologies romàniques que s'han donat del mot. □ 1.ª doc.: 1342 i probablement ja en dos textos del S. XIII.